

Llegir per a créixer

Guia pràctica per a fer fills lectors

JC Girbés

1.

LA 'IMPORTÀNCIA' DE LA LECTURA

Per què volem 'fer lectors'?

En principi, qui ha decidit obrir les pàgines de *Llegir per a créixer* té la sana intenció de fomentar la lectura, de *fer lector* un altre, potser la seua filla, una neboda o un xiquet del veïnat. Compartir el nostre temps amb els menuts per contagiar-los l'estima pels llibres és una de les activitats més gratificants que podem dur a terme perquè, a pesar de les presses que caracteritzen la nostra vida quotidiana, de les múltiples propostes d'oci i de la dura competència audiovisual, hui en dia encara és possible *fer lectors*.

Però, abans de continuar, és necessari que dediquem uns minuts a reflexionar sobre una qüestió fonamental: per què? És a dir, per què volem que una altra personeta s'aficione a la lectura? Sovint escoltem la frase: «llegir és important». En això estem d'acord, però... per què?, per què creiem que és important llegir, i per a qui? Només per als xiquets? Quins avantatges creiem que té llegir? Quina consideració ens mereix la lectura? Som nosaltres mateixos lectors? Són interrogants que haurem de resoldre,

L'àmbit familiar és clau en el foment de l'hàbit lector. Si som conscients que llegir és positiu i estimul·lant i donem exemple, tindrem molt de camí guanyat.

perquè difícilment aconseguirem que el nostre fill s'interesse pels llibres si no prediquem amb l'exemple. «La mare no llig mai, però tu sí que ho hauries de fer.» El resultat? Cap.

Aquesta obra conté alguns consells que poden ser útils, però no receptes miraculoses. De fet, no hi ha receptes miraculoses. L'hàbit de la lectura no es pot improvisar: només aconseguirem que els infants siguin bons lectors amb convenciment, constància i esforç. Estem convençuts de la necessitat? Estem disposats a dedicar-li el temps que requereix? Si és així, continuem endavant. L'esforç serà ben recompensat.

Un llibre no és un objecte sagrat

No sempre llegim per a aprendre; també, i sobretot, cal llegir per a passar-ho bé, pel pur plaer de llegir, per a divertir-nos i distraure'ns.

Un llibre pot proporcionar-nos informació pràctica i interessant sobre un tema que ens preocupa o pel qual sentim curiositat. Però també pot ser un instrument de goig, d'evasió. Les seues pàgines contenen idees, sentiments, històries i personatges que només tenen sentit quan una persona distinta de l'escriptor decideix submergir-se en la lectura. En obrir aquesta porta a la imaginació, el llibre cobra vida i ens permet traslladar-nos mentalment a llocs coneguts o desconeguts, pròxims o llunyans, reals o impossibles. I despertem la fantasia.

Encara que siga la seua funció principal, un llibre no serveix només per a ser llegit, per a «vi-atjar a altres mons», com se sol dir. Hi ha molts motius per a voler llegir, com ara...

- Per a comprendre el món que ens envolta i comprendre'ns millor a nosaltres mateix.
- Per a saber (sense intermediaris) el que succeeix al nostre voltant: des del significat del rètol d'una tenda al contingut d'una notícia destacada al diari.
- Per a informar-nos d'un tema que ens encuroseix, o d'una ciutat que visitarem.
- Per a integrar-nos millor en la cultura que ens acull.
- Per esdevenir princesa, o heroi, o astronauta, o mag, o explorador, o elefant de paper.
- Per a ampliar horitzons, ser més obert i receptiu, perdre prejudicis, escoltar i entendre.
- Per a aprendre, per a aprehendre.
- Per a compartir.
- Per a estar menys sol.
- Per a riure, plorar, tremolar, consolar, il·luminar. Sentir.
- Per a gaudir, conéixer, distreure'ns i viure vides que mai hauríem imaginat possibles.
- Per a...

En les pàgines següents demostrarem que un llibre també pot servir per a ser contemplat, per a entretenir-nos en els dibuixos, per a parlar amb els fills, per a aprendre a estimar, per

Cada lector té uns motius distints per a llegir. Fins i tot, un mateix lector té motivacions diferents a cada nou títol que enceta, i totes són vàlides i perfectament acceptables. Hem de trobar la més adequada a les necessitats del moment.

a enamorar, per a banyar-nos amb ell, per a fullejar-lo, per a olorar-lo, per a demanar que ens el llija una altra persona, per a muntar-los una tenda als indis, per a construir una casa per a l'osset de peluix, per a asseure'ns damunt a l'hora de berenar...

Els llibres han de ser –sobretot en els primers passos– companys de jocs habituals. Per això no ens hem d'escandalitzar si alguna vegada els ratllen, els dobleguen o els embruten: ensenyem-los a cuidar i a respectar els llibres, però sense sacralitzar-los.

És suficient saber llegir per a ser lector?

Ser lector significa convertir la lectura en un hàbit voluntari, lliure, desitjat, plaent. Un lector és aquell que llig habitualment per a alimentar l'esperit.

Cada dia llegim desenes d'escrits: una carta del banc, la recepta d'un medicament, la placa d'un carrer, les ofertes del súper, el correu electrònic... Això ens converteix en lectors? Òbviament, no. En l'actualitat, per fortuna, quasi no hi ha analfabets en el nostre àmbit. Però no ens referirem ací a la *capacitat* de llegir, sinó a la *disposició* per a fer-ho.

‘Llegendes urbanes’ contra la lectura

Quantes vegades se’ns presenten en les sèries de televisió els lectors com uns individus solitaris, introvertits, allunyats de la realitat, sense amics i amb ulleres de pasta molt grans? Al voltant del món de la lectura circulen una sèrie d’estereotips injustos, com una mena de *llegendes urbanes* difícils de combatre. Algunes prenen forma d’excuses, sovint amb poc de fonament, que (ens) repetim per a mantenir-nos a distància dels llibres. El pitjor és que podem acabar creient-nos-les.

ÉS QUE NO TINC TEMPS...

No llig qui pot, sinó qui vol. Arribem a casa cansadíssims de la faena, perquè en eixir del treball –i la jornada ha sigut ben dura– ens toca recollir la xiqueta de l’escola, comprar-li les esportives noves, passar per la fruiteria i la farmàcia, posar gasolina al cotxe, fer el

sopar, parar taula, planxar, escurar... Qui pot llegir en aquestes condicions? Derrotats com estem, preferim deixar-nos fer i abocar-nos a la televisió. Malgrat tot, ens gitarem ben tard esperant que acabe aquell programa que s’allarga i s’allarga. Conseqüència? Més cansament per al dia següent. I menys ganes de llegir encara...

Per a escapar d’aquest cercle viciós hem de tenir molt clar que llegir és guanyar temps a la vi-

Per a un lector, el temps no és mai una excusa. Per a llegir no fa falta temps: l’únic que necessitem són ganes; el temps el trobarem. Segur.

da. Per regla general, qui no llig no ho fa perquè no trobe el moment adequat, sinó perquè no ho considera prou important. Aquells que són conscients dels avantatges de la lectura no es plantegen si tenen temps o no. Simplement, el troben. Sense forçar la màquina. Sense obligar-se.

La sala d'espera del metge, o els trajectes amb tren, metro o autobús, o mentre guardem torn a la perruqueria, o quan prenem el sol a la platja, o just abans de dormir, ben acomodats al llit... o quan fem les nostres necessitats al bany!, per què no? Cinc minuts, mitja hora, un matí sencer... Nosaltres decidim quan llegim, on ho fem i quant de temps li volem dedicar. Per això, qualsevol dels *moments morts* del dia a dia poden ser omplits i reutilitzats en benefici de la lectura. És a dir: en benefici propi.

ÉS QUE LLEGIR ÉS CAR...

La relació qualitativa/preu dels llibres és molt bona: uns pocs euros –fins i tot cap, si recorrem a una biblioteca– ens proporcionaran moltes hores d'entreteniment. Qui dóna més per menys?

Qui diu això fa temps que no ha passat per una llibreria ben assortida. L'actual eclosió de les col·leccions de butxaca ens permet adquirir novel·les per menys del que ens costa una copa un dissabte a la nit. I els seus efectes són més duradors... i saludables! És clar que la qualitat del paper, l'enquadernació i el cos de lletra no són els mateixos, però les històries, sí. No pensem que han llevat personatges per abaratir costos!

En tot cas, si no ens agraden aquest tipus d'edicions o no trobem el títol que busquem, sempre podem recórrer a les biblioteques públiques: són gratuïtes! O a les llibreries de vell, o a les col·leccions fetes per a quioscos, o a les seccions d'«ocasió i oportunitats» d'algunes llibreries, hipermercats i grans magatzems... Si remenem bé, trobarem més d'una sorpresa agradable. El llibre digital és també una opció perfectament vàlida: el seu preu sol ser més baix que el de la versió en paper, amb l'avantatge que es pot llegir en suports diversos (l'ordinador, el mòbil, la tableta...). I, si no, sempre podem demanar-li en préstec algun volum a un amic o familiar. Però no oblidem tornar-lo! Hi ha molta gent que no respecta aquesta norma inviolable.

ÉS QUE AIXÒ DEL PAPER
ESTÀ 'ANTIQUAT'...

La tecnologia està revolucionant no només la indústria editorial, sinó també la manera en què llegim. Les noves generacions, que conviuen amb notable naturalitat amb Internet i els mòbils i les tabletetes tàctils amb desenes d'aplicacions, tenen al seu abast obres interactives, participatives, que combinen la part escrita, publicada en paper, amb material gràfic, vídeos, xats, bandes sonores, jocs i material complementari a través de la xarxa.

Hi ha espais web i plataformes, com ara llibresperllegir.cat, que funcionen com clubs de lectura virtuals, amb blocs i comptes en diverses xarxes socials. Aprofitem-nos-en d'aquests recursos!

Fomentem si és possible que usen aquests recursos sota la nostra supervisió, ja que els permetrà relacionar-se (virtualment) amb altres comunitats de lectors que han gaudit, com ells, del mateix llibre o temàtica. I el contacte amb altres lectors els farà descobrir nous títols i autors. Una via tecnològica per continuar llegint (d'una manera «diferent», si voleu) i ampliant horitzons lectors.

ÉS QUE M'ESTIME MÉS
FER UNA ALTRA COSA...

La lectura no hauria de ser incompatible amb la resta d'activitats lúdiques que practiquem; tot és qüestió d'organitzar-nos bé.

Ens agrada connectar-nos al Facebook, jugar al truc, fer aeròbic, estar amb els amics, fer-nos una cervesa fresqueta a l'estiu, passejar amb la nostra parella, anar d'excursió a la muntanya... i llegir. La lectura requereix atenció, concentració i comprensió, i és obvi que no podem llegir (i encara menys, amb un dispositiu electrònic!) i, alhora, fer natació. Però sí que podem reservar-nos moments per a la lectura i fer compatibles les tasques que ens apassionen.

Ara bé, si el que ens incomoda és quedar-nos a casa tancats, hem de saber que també podem *obrir-nos* gràcies als llibres. A les llibreries, biblioteques i cases de la cultura acostumen a fer regularment presentacions de novetats editorials o actes relacionats amb la literatura. Aprofitem-los per a conèixer gent nova i compartir aficions. Els clubs de

lectura funcionen en molts pobles i ciutats: grups de gent que es reuneixen periòdicament i lligen alhora una mateixa obra. L'intercanvi d'opinions i punts de vista sobre un text pot fer molt més viva i enriquidora l'experiència de llegir.

ÉS QUE LLEGIR ÉS UN ROTLLO...

Stop! Això sí que no! «És que a mi no m'agrada llegir.» Impossible. Seria més correcte dir «És que no he llegit mai un llibre que m'agrade», perquè, sovint, qui afirma que llegir és avorrit és perquè encara no ha trobat les lectures adequades als seus gustos i interessos, aquell llibre curtet o llarguíssim que li farà descobrir sensacions noves, aprendre, créixer, madurar, vibrar d'emoció i retrobar-se amb ell mateix. A qui no li agrada el cinema? Potser no li agradaran les pel·lícules d'amor, o les de terror, o les d'acció, però segur que hi ha determinats films que l'entusiasmen. Amb la literatura passa el mateix.

Cada lector és únic, però l'oferta editorial és riquíssima i molt variada: hi ha centenars de llibres que responen perfectament al que necessitem en cada moment concret. Només cal trobar-los.

Els beneficis de la lectura

En l'apartat següent exposarem alguns dels avantatges que té –i en té molts– el fet de llegir. Però amb una condició: serà un secret entre nosaltres. Subratllem-los o anotem-los en una llibreteta i

consultem-los sempre que vulguem o, millor, interioritzem-los, però mai li diguem a un xiquet: «si llegires més, trauries millors notes». Que no ens càpia dubte: una sentència com aquesta l'allunyarà encara més dels llibres.

EN L'ÀMBIT ESCOLAR DURANT LA INFÀNCIA

Els estudis que s'han fet sobre la qüestió corroboren que els xiquets lectors guanyen en agilitat mental, obtenen un millor rendiment acadèmic, augmenten el seu bagatge cultural (quan llegim, aprenem) i, per tant, acostumen a traure millors notes. És obvi que qui no llig per plaer, difícilment llegirà per obligació, i aquesta és una de les causes del fracàs escolar.

La lectura habitual de llibres millora el coneixement i l'ús no només del vocabulari, sinó també de les regles d'ortografia i gramaticals, la qual cosa proporciona fluïdesa i correcció a l'hora de parlar i d'escriure. I els beneficis, que es notaran immediatament en les classes de llengua, s'estendran a la resta d'assignatures.

Per regla general, els lectors en edat escolar:

- són bons estudiants
 - mostren una major disposició a atendre les explicacions
 - es concentren més
 - augmenten la capacitat de retenir i memoritzar
 - comprenen i assimilen amb rapidesa els conceptes nous
-

De l'hàbit lector se'n pot traure profit no només en l'àmbit educatiu, sinó en molts aspectes de la vida quotidiana. Amb els llibres (tant fa si el suport és físic, en paper, com electrònic) aprenem a pensar autònomament i alimentem la nostra capacitat de crítica –i d'autocrítica– en una societat que tendeix a la uniformitat. I això és positiu, perquè llegir ens fa també més receptius a les opinions dels altres –i, per tant, més tolerants–; motiva l'aprenentatge; facilita l'expressió d'idees i sentiments –i això ens aporta una seguretat major i augmenta l'autoestima–;

Les bones lectures:

- ens commouen, ens deixen empremta, ens canvien d'alguna manera
- despertem aficions i interessos nous perquè ens posen en contacte amb gent, llocs i costums que desconeixiem
- nodreixen els continguts del nostre pensament i de les nostres converses i ens ajuden a comunicar-nos amb els altres
- potencien la formació estètica i eduquen la sensibilitat
- faciliten el desenvolupament de la fantasia i de la creativitat. I en la societat actual, poques virtuts es valoren més que la creativitat
- ens proporcionen saber, i això ens fa menys dependents i, per tant, més lliures. Ja ho diu l'eslògan: «Més llibres, més lliures»

La lectura és un instrument fonamental en el procés de creixement i maduració personal tant dels infants com dels adults.

provoca i satisfà la curiositat intel·lectual i científica... I tots aquests elements contribueixen a enfortir i assentar la nostra personalitat.

L'hàbit de la lectura ens fa més cultes, i això ens podria conduir a pensar que qui sap més coses tindrà més èxit en la vida. Però els llibres

no són la panacea. No ens enganyem: hi ha persones que triomfen a la vida sense haver llegit mai ni una ratlla. Com afirma l'escriptor italià Umberto Eco: «No hem de llegir per a tenir èxit, sinó per a viure més». Viure altres vides, viure més intensament, viure enriquint-nos en les nostres hores d'oci. Així ho sentenciava el mestre Joan Fuster: «Al capdavall, llegir és seguir vivint, i cadascú ho fa a la seua manera».

Important! Recordem el nostre pacte: de tot el que hem dit en aquest apartat, ni una paraula al futur lector!

Comprendre el que llegim

En la lectura no importa tant la quantitat d'obres que devorem com la qualitat de les sensacions que ens transmet. Llegir molt sense entendre el sentit del text resulta frustrant i perjudicial. Per aquest motiu, la comprensió lectora es treballa molt a l'escola. A casa també hi podem

fer la nostra contribució per a estar segurs que els menuts interpreten correctament el contingut del llibre que han escollit, i no un missatge diferent del que vol difondre.

En una primera etapa, la lectura paraula a paraula que fan els infants (o els adults que s'endinsen en una llengua nova) dificulta que capten el sentit global d'un text. Quan llegim amb ells, no tinguem inconvenient de fer-los aclariments o preguntes (no massa!) sobre aquells conceptes que sospitem que no els han quedat clars. Podem introduir breus resums del que està passant en la història, de manera que no perden el fil del relat. Hem d'adequar el llenguatge al nivell que han assolit, i podem usar sinònims per a definir o complementar paraules complexes o noves. Deixem de banda els llibres que estan clarament per damunt de les seues possibilitats.

En acabar, podem tornar a rellegir el text, o alguns fragments, i demanar-los que ens expliquen amb les seues paraules què ocorria en el conte. Així podem detectar si l'han entés bé i, si comprovem que tenen dificultats de comprensió remarcables, parlem amb el mestre o el tutor perquè ens indique quins passos més podem fer. Quan són majors, les imatges continuaran tenint importància per a una millor assimilació de les

Durant la lectura, podem ajudar-nos de les il·lustracions perquè visualitzen escenes i personatges. Ens podem detenir en els dibuixos per a mostrar-los objectes o espais que no els són familiars.

matèries (els planetes, el cos humà, els tipus d'habitatges...), sobretot en llibres de text i de coneixement.

La 'lectura' crítica

La capacitat de «llegir» d'una manera crítica forma ciutadans autònoms i responsables que fan avançar la societat en què viuen. Practiquem-la també en família!

Amb la pràctica, no ens serà suficient comprendre què diu un text, sinó que passarem a fer una lectura «crítica» d'allò que llegim per a tractar d'esbrinar les intencions de l'autor. En l'actualitat, el concepte de «lectura» va més enllà dels usos tradicionals. A més de llibres i premsa, també «llegim» imatges i sons en la ràdio, la televisió o Internet.

La lectura crítica ens permet desxifrar un text o un document d'àudio o vídeo i comprendre'l correctament (comprovant o buscant les paraules que no entenem); analitzar-lo (separant la informació de l'opinió); contextualitzar-lo (considerant l'autor, l'època i les circumstàncies que l'han motivat); relacionar-lo (amb altres autors, escrits o declaracions que ens faciliten punts de vista nous); i valorar-lo (observant la fiabilitat de les fonts d'informació que empra, el rigor en l'exposició i la seua utilitat).